

Bakkal

İbrahim EYİBİLİR

Siyah beyaz bir fotoğraf, düğün fotoğraflarının arasından düşüverdi yeni yuvanın ortasına. Tebessüm, tombul yanaklarında kırk yıllık konaklı gibi yerleşik duruyor. Şimdi hatırlıyor, sonradan anasının giydiremediği kazakları çocukluğunda üzerinden çıkarttırmadığını. Ellerini beline koyup efelenerek poz vermesine dayılarına olan özeni sebep olmalı. Böyle efelenme çocuk masumluğunca fotoğraf olmuş. Ne bu kareli gömleğin ne de pantolona benzeyen şeyin rengini hatırlayabildi. Sol paçasının bitimine yakın ortaya fırlamış ip parçası, yokluğun şahidi. Lastik ayakkabıların hikâyesi daha okunaklı görünüyor fotoğrafta. Köylünün pek de rağbet etmediği, topuğu hafifçe yüksek olan, iskaripini andıran bu ayakkabılardan aldırırdu her seferinde. Siyah beyaz çocukluğunun üç fotoğrafından biriydi bu. Tandirevi yapılıırken -henüz yürüyemediği için- iki kerpice bağlanmış olanı bir de ailenin misafirevi olarak kullandığı odanın önünde çekilmiş olan fotoğraf vardı. Önde, bastonuna dayanmış, ihtiyar bir gölgeyi andıran dede./ Henüz köye elektriğin gelmediği, pilli radyoların ya da Almancıların getirdiği teyplerin bir mucize hayranlığı ile gözlemediği demlerdi. Komşudan ödünç alınan teybe konuşturulmuştu dedesi. İhtiyar gölgenin, savaştan dönen babasının hasta bedenini ve ölümünü anlatışını, kendisinin “Bana ne! Ben konuşmayacağım.” deyişini, dinledi doldurulmuş sesliklerden. /Torun sararmış fotoğrafın kenarında kaçarken yakalanmış gibi duruyor. Askılı kadife pantolonun cebine ellerini sokmuş. Kaçamak poza, öfkeli bir kuruntu da eklenmiş. En kenarda duran öfkeli kuruntunun birden bakkal Kenan Dayı’ya koştüğünü gördü...

...

“İki liralık lokum ile püskevit ver Kenan Dayı!”

Evin tek çocuğu olmasa bu kadar çok parayı bir arada göremeyecek yoklukla yoldaştı. Kerpiçten yapı, toprakla beyaza sıvanmış, önü sekilenmiş bu küçük bakkal. Askılı kadife pantolonuyla tombul sarı tebessüm, avucuna sıkıştırdığı iki buçuk lira, muşambayla kaplanmış masanın önünde durdu. Kenan Dayı sormadan ne alacağını söylemek cesaret isterdi. Loş ve serin mekânda, gözleri alışık olduğu

masanın arkasında duran bisküvi, lokum, sormşeker, akide şekeri, leblebi, nohut kutularını süzdü. Lokumla bisküvi kutusunda takıldı gözleri. Lokumu uzatıp bisküvinin ortasına yerleştirip iki bisküviyle sıkıştırıp yemeye bayılıyordu. Yutkundu. Gözlerinin kenarından Kenan Dayı'ya baktı. Burnunun ortasına kadar düşmüş gözlüğü ile önündeki siyah beyaz gazetesini vekil ciddiyeti ile okumaktaydı. Üstünde terazinin olduğu, arkasındaki raflarda çerezlerin dizildiği girişteki masada değil de soldaki pencerenin yanında daha küçük olan masada otururdu genelde. Masanın pencereye yakın kısmında siyah bir telefon, yandaki kolu çevrildikten sonra konuşulan köyün tek telefonu. Kenan Dayı köyün posta acentesiydi o zamanlar. Pencerenin önünde her zaman bakımlı olduğu belli olan çiçekleri vardı. Masanın karşısında bir sandalye daha dururdu sadece köye gelen memurların oturmaya nail oldukları. Bu özel sandalyenin üzerinde tavana yakın kısımda tahtayla yapılmış bölümde pilli radyo dururdu. Ajansların (angaranın) derin bir merak ve hayretle dinlendiği radyo. Burnunun ortasına kadar düşen gözlüğünün üstünden masanın önünde duran, yutkunup, korkuyla karışık ürpertiyle bekleyen, sarı çilli tebessüme:

“Ne isteyon dayım?” diye sordu.

“İki liralık lokum ile püskevit ver Kenan Dayı!”

...

Yavuz ve Mahmut ile çocukluklarının hamuru beraber yoğruldu. Pırla gibi döndüler o bakkalın etrafında. Kenan Dayı bakkalda ise yanına yaklaşamazlardı. Akşam oldu mu oğlu Ayhan ağabey gelirdi bakkala. Babası varken ürperti veren o bakkal, akşam kendini ele verirdi. Yaz tatillerinde düşülmüş sevdaların, ergen kayıtlarını geçtiler bakkalın sekisine. Fırtına yorgunu gemilerin liman huzurunu fısıldadılar sekideki taşlara. Türkünün fısıltısıyla çayın demini sigara dumanıyla şenlendirdikleri bir akşam, her gün bir şeylerini dinledikleri sekiden Kenan Dayı'yı dinlediler.

...

Berberliği yeni bırakıp yerine bakkal açtı. İki kızdan sonra iki de oğlu olmuştu. Ellere üç beş şeker tutuşturup çocukları eve savdı. Briyantini saçları, uzun yakalı gömleği, bıçak gibi ütülenmiş pantolonuyla çarıkla kağının ardından yürümeyen adeta sürünen köylülerinden ne kadar da farklıydı. Yarıdan fazlası okuma yazma bilmeyen köyün okuyanlarındandı. Köylünün ya şehirde ya da tesadüfen bulabildikleri gazetede resimlerde gördüğü adamlara benziyordu. Bakkala erzak almak için her hafta kasabaya giderdi. Şoförün sağındaki koltuk her zaman onundu. -Kırk yıl boyunca bunu değiştirmek istemedi kimse. Ta ki takatsızlık onu o bakkala çakana dek.- Akşam bir hareketlilik alırdı bakkalın önünü. Kağnılarıyla tarladan dönen köylüler, bakkalın karşısındaki köy çeşmesinden su alan, çamaşır yıkayan kadınlar ve bunların kavşağında yer alan bakkalın sekisinde

oturan eski berber, yeni bakkal Kenan Dayı. Ayağı çizmeli, eli dipçikli tahsildarları yeni ağırlamıştı. Sülalenin ileri gelenlerinin uzun zamandır ima ettikleri muhtarlık meselesinin kıvamı tamamı. Tarla dönüşü çevirip hem yorgunluk çayı içmeli hem de akşam odada, yaklaşan muhtarlık seçimlerinde adayın belirlenmesi için toplantı yapılmasını söylemeyi düşündü. Ama önce bugün gelen misafirlerini anlatmalı, kendisini nasıl arayıp sorduklarını, köylü için çizme, çizme gıcirtısı, dipçik, dipçğin çizmedeki sesinden öte olmayan bu devlet adamlarının kendisinin ahbabı olduğunu vurgulamalı idi. Onlara, okuduğu kara yazılı gazeteden havadisler aktarmalı, radyoda çalan memleket havasından bahsetmeliydi. Sonradan vazgeçti, tarladan yorgun gelen insanlar bu kadar bekletilmezdi. Hemen bir çay ikram eder diyeceklerini de odadaki toplantıda söylerdi. Bu düşüncelerle tarla dönüşünü gözlerken köylülerinin, iki güğümün cilveli şangırtılarla yanında duraklamasıyla irkildi. Birbirleriyle aralarında dedelerinden miras, düşmanlık olan iki sülaleden oluşuyordu köy. Aliler ve İsmailerler. Kendisi Alilerdendi. Kendisine siyasetten dış bileyen komşuları İsmailerlerin gelini Menevşe idi bu. Siyasi hasımız da namus düşmanı olunmaz komşuyla diyerek başını çevirecek olsa da zülûf üstüne dizilmiş sıra altınların çağrı kokan çınlamasından kendini alamadı. Amacına ulaşmış bir çift kara göz, kılıcı kınından çekercesine gözlerini çekti bakkalın üstüne. Sertçe başını çevirip hışımla güğümleri aldı yerden. Kaşıyla, gözüyle, konuşan güğümleri, bağırان altınlarıyla, kopmamak için feryat eden kazağının düğmeleriyle taze siyasinin belasıym diyordu Menevşe.

Beyaz toprak sıvalı köy odasında sigara dumanından göz gözü görmüyordu. Tezek kokusu, ter kokusu hepsi birbirine girmiş bu koku harmanına, tarla işini yeni bitirmiş kış karşılamaya hazırlanan köylünün konuşması da eklenince bu tufanda herkes biraz kendi kendineydi. En fazla kendi kendisiyle kalan Kenan Dayı idi. Yazdan beri çifte güğümün çınlaması hiç dinmemişti. Kolunu dayadığı hasır yastığın ön yüzüne işlenen nakışın içinde gezinmeyi bırakıp ortada serili kilimin nakışlarına yürüdü. Mendilin dört ucunu toplayıp itina ile düğüm yapmıştı, içine koyduğu çerez yolda dökülüp saçılmasını diye. Yazdan beri bu kaçınıcı? Unutmuştu. İş sezmış kocalardan birkaçı kenara çekip bu işin kokusu daha fazla çıkmadan vazgeçmesini söylemişse de (o dinledi de) gönlüne pek kâr etmedi. Nereye gider nasıl olur? Böyle kalabalık yalnızlıklarda aklına takılırdı. Çifte güğüm çeşmeye salındı mı düşüncelerin yerini fettan düşler alırdı. Dolaştığı kilim nakışlarının arasından köylüsünün seslenmesi çıkardı. “Eee muhtar aday hep böyle suscan mı? Ülen daa muhtar olmadan köyün derdi seni mi sardı? Üç beş oy eksigimiz var. Sen de kıyca birkaç torba çereze. Bir mendil çereze bu köylü milleti neler yapmıyor ki?” diyen komşusunu dinliyordu. Son sözünden sonra yüzünde “Senin mendilden haberim var.” diyen hınzır bir gülümseme vardı. Suçüstü yakalanmış gibi ter bastı. Kendisini kenara çekip nasihat verenlerin yanında sırtını sıvazlayıp ona hayranlıklarını gösterenleri hatırlayıp rahatladı. Ne olacaksa olsun yav dedi içinden. Şimdi Menderes’in durumunun karışık olduğunu anlatıp ilerde kendi

adamlarının yine işin başında olacaklarını anlatırdı. Bu hafta kasabaya gittiğinde konuştuğu ahbabının siyasi geleceğinin nasıl açık olduğunu sıkıştırırdı araya. Geçenlerde yaylada kuzu kesip ağırladığı dostuyla ne kadar samimi olduğuna tezek sürülmüş ocağın dibine sokulmuş çobanı şahit gösterirdi. Ailecek görüştiklerini köylü zaten biliyordu. İlde, kasabada her işlerini nasıl yaptırabileceklerini, ovanın ortasından geçen yolun asfalt yola dönüştürülebileceğini ballandırarak anlatır. Karşı tarafın adayı hakkında bolca küfürle birlikte onun da adaya gidebileceği gibi bir korku iması salardı. Korku burada her daim iktidardı. Ve bu ima sabah olmadan sahibini bulurdu. Aklından geçenleri fazlasıyla uygulayınca tabakasını çıkardı bir sigara, çay ekledi keyfine. Yavaş yavaş köylüler evlerine dağılmaya başladı. Sırrını paylaştığı, kendini sülalenin önüne çıkararak has adamları kalmıştı. Gidenlerin arkasından durum değerlendirmesi yaptılar. Kim güvenilir, kim güvenilmez. Bu sefer kesin alacaklarına dair inançlarını birbirine telkin edip onlar da kalktı. O kaldı. Gidenlere bakkalda işi olduğunu söyleyip oyalandı. Odayı kapatıp bakkala yöneldi. Arkasından bir gölgenin geldiğini sonradan fark etti. Hasım komşunun kürküne benzetti gölgenin üstündekini. Görmemiş gibi bakkala yürümeye devam etti. Gölge yirmi metre arkasından gelmeye devam ediyordu. İçine bir korku düştü. Acaba biri işi fark etti de kendine pusu mu kuruyorlar diye düşündü. Belini yokladı. Yerindeydi. Hızla kendini bakkala attı. Kapıyı sürgüledi. Bir iki dakika sonra kapı ürkekçe tıklatıldı. Silahının namlusuna kurşunu sürdü. Tedirgin bir “Kim o?” duyuldu. Dışarıdan gelen “Benim” sesi tüm korku ve tedirginliğini alıp götürdü. Bu oydu. Kapıyı açar açmaz ışıkları kapattı. Ayın şavkı bakkalın penceresinden içeriyi aydınlatıyordu. Gözlere ve sözlere ihtiyaçları yoktu. Masanın üzerindeki gazete dergi ne varsa nefes nefese uçuşuyorlardı. Üzerinde darağacı resmiyle adadaki hakkında ne dilediğini bağırarak pencerenin önüne fırladı. Kara yazılı gazete yerlerde paramparçaydı. Gölge kürkünü giydi alelacele. Cepleri mendil mendil çerez doluydu.

Gülovası'nda namı yürümüşü. Bu ovaya ilk traktörü getirenlerden biri de oydu. Bir dönem muhtarlıktan sonra muhtarlığı bitse de küçük bakkalında kurduğu büyük saltanatı daha bir kavileşti. O saltanatın içinde o küçük bakkal büyük bir fildişi kuleye dönüştü zamanla. Bir aristokrat gibi alışkanlıkları değişti. Ne karısını ne karısının yaptığı yemeği ne yıkadığı çamaşırı beğenirdi. Köydeki kimsenin evinde olmayan düzen onun evinde olurdu. Şehirli dostlarına kendi elleriyle yemekler yapar ağırlardı. Haftanın belli günleri bakkal dolup boşalırdı kravathı misafirleriyle. Köylülerinin, yüzünde ender gördükleri tebessüm güneş gibi açardı. Köylü onunla konuşmaya çekinirdi. Ya giyiminden ya konuşmasından ötürü ya bir azar iştirir ya da aşağılanırdı. Üzerinde, kürkünü giymiş gölgenin izi kalsa da alışverişinde hile olmayışı, köylünün tüm bunlara rağmen alışveriş için onun kapısına gelmesine sebep olurdu. Bir de ilin ötesinde Ankara'da olacak tüm işler Kenan Day'ın elinden çıkardı. Kahvelerin ikiye ayrıldığı zamanlarda

Ecevitçilerin kahvesine gider haberleri dinler, kulesine dönerdi. Farklılığından kaynaklanan uzaklık ve gizem köylülerinin üzerinde garip bir saygı oluşturdu. Bu kahveye ender gelişlerinde, saygıyla yer gösterilir, haber dinlemeye en uygun yere oturtulurdu. Köyde duyulan yeni bir söylenti köylünün gözünde Kenan Dayı'yı bir efsaneye dönüştürdü. O, artık bir milletvekili dünürüydü.

...

“Benim de yazım böyleymiş oğul” sitemlerine aldırmadan anasını getirdi İstanbul denen denize. “Eşin, dostun kızını gösterdik onca yıl hiçbirini beğenmedin” deyişlerine “Yok anam beğenmemek değil” ezilmeleriyle cevap vermeye çalışırdı. “Hangi kıza heveslendimse gelin olup uçtu. Sen de geldin otuzuna. Gene de korkuyorum oğlum. Elin yabancıda hele İstanbul gibi bir yerde biz ne yapar nasıl sığınırız? Biz köylüyüz, hayvanımız var, ahırımız var. Üstümüz kokar, yaptığımız değişik gelir, yediğimizi içi almaz” yalvarmalarına aldırmadı. “Nasip be ana...” hem uzun hem de kısa konuşmalarıydı. Evlat dedi düşüp peşine geldi. Köyünde, dışarıdan gelip geçimi zehreden gelinlere benzemeyen bir gelin adayı bulunca yorgunluktan yığılırcasına uyuyup kaldı. Misafirler tüm yabancılıklarına rağmen kız istemeye gelmiş olduklarının bilincinde ortaya laflar söylüyorlar, yine de tutuk zaman geçip kız istenip yüzük takılamıyordu. Çocukluğunda efelenerek özenip fotoğraflara poz verdiği öğretmen dayısını da getirdi ki ağzı laf yapar, düğümü açar diye. O da tutulup kalmıştı. Eşinin dayısı araya girip çabuklaştırmasa sabaha kadar havadan sudan konuşacaklardı herhâlde. Düğüm çözülüp yüzükler takılınca herkese bir ferahlık geldi. Yeni akraba adayları yakınlaşmayı hızlandırmak adına ortak tanıdıklar bulma arayışına girdi. “Bizim uzaktan bir akrabamız var sizin memleketten evlenmişti.” diyen kayınpederinin bu ortak tanıdık bulma umuduna bütün misafirler pürdikkat kesildiler. “Boşandı sonra. Adamı tanırırsınız eski milletvekili ...” Yüzükler takıldıktan sonra dili çözülen dayı, kız istemedeki mahcupluğunu ortak tanıdığı teşhis ederek üstünden atmak istiyordu. “Bizim Kenan Dayı var, senin bahsettiğin o milletvekiliyle dünürdü onlar.”

...

Bugün bakkalı açası yoktu. Bu köyde kendini iyi ve özgür hissettiği o kale de artık korumuyordu gam yükünden. Milletvekili çocuğu dedik nerden bilirdik böyle olacağını. Yuvası bozulup iki çocukla böyle ortada kalacağını bilse kızını verirdi bir çobana gözünün önünde olurdu. Yokluk olsa da huzurun zengini olurlardı bari... Günlerce kendiyile kavga etti. Sonra yara kabuk bağladı. Bakkal açıldı. O kalede saltanat olmasa da PTT acenteliği adı altında köylüyle temas kurduğu saygı gördüğü yeni bir bağ vardı. Asker mektupları, sınav sonuçları, beklemeli çevirmeli telefon görüşmeleri vardı. Bakkal yine dolup boşalıyordu. Köye gelip giden memurların oturması eksik olmuyordu bakkalda. Küçük oğlan Ayhan istediği gibi olmasa da büyüğü istediği gibi yetişmişti. İyi bir aile kurmuş, komşu ilde işe girmişti. Kızında

yaşadığı hüznü, küçük oğlunda yaşadığı hayal kırıklığını, büyük oğlunun hayal ettiği yere doğru gitmesi teselli ediyordu. Bakkalın küçük penceresinden yandaki sekiye bakıp paylaştığı gölgeden anıları vardı.

Kenan Dayı bakkala bir kez daha küstü. Şoförlük yapan büyük oğlu trafik kazasında elinden kayıp gitmişti. Onu kimse daha önce böyle görmemişti. Kalabalığın arasında dizlerine vura vura oğluna ağıtlar yakan babaydı. Hayatın hikâyesi burada bitse diye çok diledi. Bitmedi, yetmişinden sonra kardeş acısı yaşamak, “gardaaaş... gardaaaş” diye gizli gizli yanmak vardı. Paranın, makamın bu kadar içinde olup da pamuk ipliği bağların çözülürmesi ağır gelmişti. Kader! Hikâye devam ediyordu. Bakkal artık canı istediği zamanda açılan bir yerdi.

...

Atkısını sıkıca saran uykusuz yolcu, bulduğu ilk lokantaya daldı. Sıcak bir çorba, yorgunluğuna da üşümesine de ilaç olacaktı. Beresini, atkısını, paltosunu çıkararak yolcu bol biberli ve limonlu çorbasını yudumlarken masalara göz attı, bugün komşu kasabanın pazarı, gelen giden köylüsü var mı diye. Tanıdık kimseyi göremedi. Köşede, gölge gibi siyah kürke sarılmış, ihtiyar -elinin titremesine engel olabilecek kadar da dinç görünen- adamı tanır gibi oldu ancak çıkaramadı. Acılı sıcak çorba iyi gelmişti. Kendine geldi. Eve varmaya az kalmıştı. Ananın babanın duasını almalı, eli boş varmamalı, çıkıp alışveriş yapmalı diye düşündü. Hesabı ödemek için kasaya yaklaşırken fark etti köşedeki adamın biraz daha tanıdık geldiğini. Bu oydu. Yanına oturdu:

“Afiyet olsun Kenan Dayı!”

“Çorbasına yeni batırdığı ekmeği ağzına götürürken başını yavaşça kaldırdı. Şakaklarına beyazlar düşmüş tombul tebensüme tanımayan gözlerle baktı:

“Beni tanıdın mı Kenan Dayı? Ben İsmail!”

“İsmail?”

“Şu sizin Yavuz’un arkadaşı İsmail’in İsmail...”

“Haa İsmail sen misin? Hoş geldin dayım. Birden çıkaramadım. Nasılsın?”

“Sağ ol Kenan Dayı sen nasılsın? İyi gördüm maşallah seni...”

Tam sohbeti derinleştirip üstüne çay içecekleri sırada masaya bir çocuk yaklaştı. Siyah beyaz bir fotoğraftan fırlamış gibiydi. Askılı kadife pantolonu, lastik ayakkabıları, üzerine zorla giydirildiği belli olan kazağı, siyah beyaz, yanaklarındaki tebensüm renkliydi, sarı. Üzerinde muşamba olan bir tezgâhın önündeymiş gibi parmaklarını masada kaydırıyordu. Karşısındaki raflarda çok sevdiği lokum ile bisküvi varmışçasına gözleri şendi. Kenan Dayı ne istediğini sormuşçasına ona döndü:

“İki liralık lokum ile püskevit ver Kenan Dayı...”